

Беляєва Д. С., студентка
Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

СИНТАКСИЧНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ КІБЕРНЕТИКИ

Кібернетика як наука зародилася в 40-х роках ХХ століття і стала наукою керування складними системами зі зворотнім зв'язком на базі різноманітних точних наук. Оригінальність науки кібернетики у вивченні не тільки структури, а й результату роботи класу систем, з якими взаємодіє людина. Сама ж наука поєднує в собі математичні, інформатичні, психологічні, біологічні, філософські та інші закони та елементи, будучи самостійною незалежною цариною. Унікальним є також і лексичний фонд кібернетики. Термінотворення у сфері кібернетики відбувається шляхом внутрішніх і зовнішніх ресурсів, а також способом штучного вигадування слів. До шляхів творення за рахунок внутрішніх ресурсів англійської мови відносимо морфологічний, синтаксичний, семантичний способи та аббревіацію. Запозичення представлено зовнішніми ресурсами та окремо репрезентовано вигадування штучних слів.

Розглянемо синтаксичний спосіб утворення термінів у сфері кібернетики, який займає друге місце після морфологічного за нашими підрахунками. У термінології кібернетики зростає кількість термінів-іменників, утворених синтаксичним способом, тобто, методом утворення словосполучень. У межах цього способу вчені також розглядають зрощення та юкстапозицію. Як відомо, юкстапозити – це слова, що поєднують в собі два і більше складників без безпосереднього використання будь-якого роду сполучників (дефіси чи голосні літери), наприклад: *doubletalk* – *двозначна розмова*. Відмінною рисою

юкстапозитів є координативний зв'язок елементів. Терміни другого типу утворюються шляхом поєднання усіченої основи одного слова чи кількох із цілим словом: *thermodynamics* – *термодинаміка*, *morphostasis* – *морфостаз*. Найуживанішими усіченими означальними компонентами у термінології кібернетики виступають: *auto-* позначає «такий, що виконує дії самостійно»: *autocatalysis* – *автокаталіз*, *autoletics* – *принципи самоцільності*; *morpho-* також перекладається як морфо- і означає «фігурний»: *morphocatalysis* – *морфокаталіз*, *morphogenesis* – *морфогенез*; *trans-* позначає *переміщення предмета або його повну структурну зміну*: *transcendence* – *трансцендентний*, *transduction* – *трансдукція*.

Словосполучення поділяють на двокомпонентні і багатоконпонентні. В лексиці сфери кібернетики переважають саме двокомпонентні лексичні одиниці, утворені різними моделями: *N + N*: *System's states* – *стани системи*. Ця модель словотворення у сфері кібернетики вважається продуктивною і складає, за нашими підрахунками, близько 8% від загальної кількості проаналізованої лексики. *Adj + N*: *Dissipative structure* – *дисипативна структура*, *artificial intelligence* – *штучний інтелект*. У словотвірній моделі цього типу означення займає початкову позицію. Кількість термінів, утворених за такою моделлю, становить близько 10% від усіх проаналізованих, і тому вважається продуктивною. Зустрічаються і такі словосполучення, в яких означуваний компонент розташовано на першому місці, проте наведені приклади складають не більше 3%, *Adv + Adj*: *intersubjectively verifiable* – *міжособово перевірений*. Непродуктивною є модель, представлена прислівником в першій позиції з прикметником в другій. Складених термінів представленої моделі в результаті підрахунку виявили менше 1% від загалу досліджених одиниць, *Adv + Adj/N + N*: *well-structured problem-formulation* – *аргументоване формулювання проблеми*. За нашими спостереженнями, складені терміни такого типу складають не більше 4% від проаналізованої лексики. Модель словотвору *N + of + Adj + N*: *the Principle of Blind Variation* – *принцип Сліної варіації* в сфері кібернетики є доволі продуктивною і використовується для найменування (математичних, філософських, біологічних, психологічних та ін.) законів та принципів, на яких базується той чи інший процес. Кількість термінів, утворених такою моделлю, сягає 9%.

Отже, синтаксичний спосіб термінотворення є одним з найбільш продуктивних, оскільки двокомпонентні і трикомпонентні термінологічні словосполучення становлять більше 60% всього складу термінології. Більшість двокомпонентних термінологічних словосполучень мають атрибутивний характер і утворюються за різними моделями.